

II. DROBNE PRACE I MATERIAŁY

FRANCISZEK SOBALSKI (Kraków)

Jeszcze o dacie powstania statutu warckiego

Jednym ze spornych do niedawna problemów w historii państwa i prawa polskiego była data powstania statutu warckiego. Przyjmowany bowiem na ogół zgodnie rok 1423 został zakwestionowany przez A. Kłodzińskiego¹, który przesunął datę powstania tego ważnego pomnika prawnego doby feudalnej na rok 1434. Ostatnio dopiero zainteresował się tym zagadnieniem St. Roman² i po przeprowadzeniu gruntownych badań wykazał w sposób przekonywający, że statut warcki powstał w r. 1423. W związku z tym pragnę tu zwrócić uwagę na jeden jeszcze argument, którego dotąd w dyskusji nie uwzględniono, a który definitywnie sporne zagadnienie rozstrzyga na korzyść konkluzji St. Romana. Argumentu tego dostarcza nam tekst uchwał łąkoszyńskich³.

Jak wiadomo, uchwały łąkoszyńskie w tekście przekazanym przez rękopis D. V pochodzą z pierwszej połowy XV wieku jako owoc działalności ustawodawczej dwóch zjazdów przedstawicieli szlachty łęczyckiej i mazowieckiej odbytych w Łąkoszynie, na których dokonano spisania zwyczajowego prawa ziemskiego. Uchwały pierwsze nie są datowane, drugie natomiast powstały — jak wskazuje na to ich tekst — 18 listopada 1434 roku. Zachodzi więc przede wszystkim pytanie, kiedy powstały uchwały pierwsze. Otóż artykuł pierwszy drugich uchwał łąkoszyńskich nawiązując do uchwał poprzednich wyjaśnia, że powstały one na zjeździe w Łąkoszynie odbytym jeszcze za życia króla Władysława Jagiełły i księcia mazowieckiego Ziemowita⁴. Genealogia zaś książąt mazowieckich wyjaśnia nam, o którego Ziemowita może tu chodzić⁵. I tak nie wchodzi tu w rachubę Ziemowit III (IV), ponieważ zmarł on w r. 1381, a więc zanim jeszcze Jagiełło został królem polskim. Nie może to być również książę

¹ O powstaniu statutu warckiego, Księga Pamiątkowa ku czci F. Zolla, Kraków, 1935, (R. XXX Czasopisma Prawniczego i Ekonomicznego), str. 532—557.

² O czasie powstania statutu warckiego, Czasopismo Prawno-Historyczne, t. III, Poznań 1951, str. 155—192.

³ Starodawne Prawa Polskiego Pomniki, t. I, wyd. H. Z. Helcel, Kraków 1856, str. 292—297.

⁴ ... a prima conventione prius in eodem oppido Łąkoszyno celebrata, adhuc viventibus Serenissimis Principibus dominis Wladislao Rege Poloniae et Semovito Duce Masoviae. ... Tamże, str. 296.

⁵ O. Balzer, Genealogia Piastów, Kraków 1895, str. 12—13.

Ziemowit V (VI), zmarły w r. 1442, ponieważ owa wzmianka w drugich uchwałach łąkoszyńskich wskazuje, iż w r. 1434, tj. w chwili ich powstania, ów książę już nie żył. Pozostaje zatem tylko Ziemowit IV (V), zmarły w dniu 30 kwietnia 1426 roku. Na tej podstawie należy tedy przyjąć, że uchwały łąkoszyńskie pierwsze powstały przed datą jego śmierci, a więc przed rokiem 1426.

Ustalenie powyższe jest ważne dla nas, gdyż artykuł 33 pierwszych uchwał łąkoszyńskich, zawierający przepis o zabezpieczeniu lasów przed pożarami, przekazuje nam dosłowny tekst artykułu 27 statutu warckiego. Co więcej, tenże artykuł 33 wyjaśnia na wstępie swą genezę słowami: ... *sicut in statutis Vartensibus est inscriptum* ... Nie może więc ulegać żadnej wątpliwości, że skoro uchwały łąkoszyńskie pierwsze powołują się wyraźnie na statut warcki, a same pochodzą sprzed roku 1426, statut warcki również musiał powstać przed rokiem 1426. Zatem nie rok 1434, ale 1423 należy uznać za właściwą datę powstania tego pomnika prawa ziemskiego.